

KERSTGROET UIT ISRAEL

Zo'n drie maanden terug kwam ik naar dit land om te werken als vrijwilliger in Nes Ammim. Mijn taak zou liggen op het departement¹ Dialoog en Studie en hoe dat zou uitpakken, moest al werkend worden ontdekt. Al voor ik kwam, wist ik dat mijn functie wat wazige kanten

Chanoeeka kandelaar in mijn paviljoen

heeft, omdat er op hetzelfde departement twee andere zware jongens zitten en ook nog twee parttime bureaumedewerkers. In Nederland werd ik door bestuursleden aangespoord om met nieuwe ideeën te komen en vooral creatief te zijn. Creatief zijn lukt wel, maar voor nieuwe ideeën is hier volstrekt geen plek², want een week in ons dorp zit propvol en iedereen is juist blij als ie zich eens ergens aan kan onttrekken. Wie ben ik dat ik dan nog iets zou toevoegen? In het begin dacht ik discussie-avonden te gaan organiseren, maar daar ben ik nu al heel zuinig mee. In de maand januari zal ik de evaluatie van een seminar uitvoeren en daarbij trek ik dan wel alles bij uit de kast om er een flitsend debat van te maken.

Verder probeer ik de inleiders te verleiden wat overzichtelijker te werken en meer met visuele middelen, al is het maar een eenvoudig schema op het bord. Bijna geen inleider doet dat. Wie er hier ook komt, hij of zij gaat aan een tafeltje zitten, praat gewoon een uur vol en zegt dan 'any questions?' Haast alleen de mensen die dat hele uur aantekeningen hebben gemaakt, kunnen zinnige vragen stellen. Ik heb eens geprobeerd een spreker met een kort speechje in te leiden en de deelnemers te vragen op bepaalde dingen te letten, maar de inleider was 'not amused' en had in de wandelgangen iets gevraagd als: 'what kind of European is this?'

Ja, de wereld is hier werkelijk anders dan bij jullie. Dat blijkt al als het donker wordt. In Nederland zie je altijd³ de Grote Beer, want als je op deze planeet zo dicht bij de Noordpool woont als jullie, kun je een groot stuk van de noordelijke hemel zien⁴. Bij ons ligt aan het begin van de avond de Grote Beer nog achter de horizon.

HEBREEUWS

's Ochtends lig ik wel eens een uur naar een Hebreeuws radiostation te luisteren: het programma Boker Tov van Shmone Shmone FM (Goede morgen van 88 FM) en het is *great fun* om af en toe een woordje op te vangen. Vooral de reclameblokken geven houvast en met de 06-nummers die worden genoemd, oefen je je kennis van de getallen. Verder is dat station een warm bad van oude popmuziek waar je geen Hebreeuws van leert.

Ik ben op de Hebreeuwse cursus wel zo ongeveer de langzaamste leerling. Ik heb vooral moeite met het leren van woorden. Het lezen en schrijven gaat wel, maar als je geen woordjes kent, heb je daar niet veel aan. Ik had ook veel tegenwind omdat ik pas na twee maanden het cursusboek in handen had. Omdat ik binnen kwam toen de cursus al bezig was en niemand op het idee was gekomen dat er ook voor mij wel een boek zou kunnen zijn, moest ik zelf een boek bestellen. Dat deed ik

¹ Zo'n woord als Departement laat een beetje het Madurodam-sfeertje zien waarin wij hier werken. Je moet je voorstellen dat het hele dorp Nes Ammim op dit moment minder dan veertig bewoners telt. Er leven er wel meer, maar dat zijn mensen die hier gewoon een huis huren en niet tot de community horen. Om in zo'n kleine gemeenschap een kantoortje een Departement te noemen, wekt bij mij de lachlust op.

² Mooi nietwaar, al na drie maanden 'sader and wiser!'

³ Ik kijk vaak genoeg op buienrader.nl om te weten dat dit niet waar is.

⁴ Dat staat er dan toch tegenover, als je moet leven met buien natte sneeuw en mist.

meteen de volgende dag, maar na meer dan drie weken vragen en zeuren, gaf de boekwinkel het op: *'Nee, dat boek kunnen wij niet leveren.'*

Toen ik daarna in een andere boekwinkel het boek bestelde, begon het feest daar opnieuw. Op een keer zegde de boekhandelaar toe mij te bellen of te mailen als het boek er zou zijn. Toen ik na twee weken in de buurt was, ging ik toch eens vragen of het boek er was. De verkoper werd kwaad: *'Heb ik je gebeld dat het boek er is? Nee? Nou waarom kom je dan?'* Vervolgens sloeg ik maar eens tien dagen over en kwam toen weer wel. Het boek was aangekomen, maar opnieuw ging de verkoper in de aanval: *'Je had het boek een week terug al kunnen hebben, want toen heb ik je gemaïld!'* Thuis keek ik maar eens in mijn mailbox en jawel hoor, daar stond een mail in het Hebreeuws, die ik voor spam had aangezien. Ook wel erg

Kosjer hotel **aan het begin**
van de hoofdstraat
in Nehariyya

logisch om aan een buitenlander in het Hebreeuws te mailen dat het boek 'Hebreeuws voor Beginners' is aangekomen!

DWARSE FLUIT

Vanuit Nederland had ik mijn dwarsfluit meegenomen. Niet dat ik spelen kan, maar ik had een cursusboek, dus je weet maar nooit. Na een paar weken kon ik al veel beter dwarsfluit spelen dan Hebreeuws spreken. In de badkamer klonk het best mooi, maar bij de lage tonen bleef ik problemen houden; dat leken Hebreeuwse woorden. Nu woont er in de commune een vrouw die werkelijk professioneel dwarsfluit speelt, dus ik nam mijn fluit mee en vroeg haar om advies. Zij zag direct dat de kleppen van de lage tonen niet goed sluiten en dat er een mecanicien bij moest komen. Ik bracht de fluit naar een muziekzaak en daar werd mij verzekerd dat het instrument naar een laboratorium zou worden verzonden en dat ik dan zou worden gebeld. In mijn dromen zag ik mensen met witte jassen en mondkapjes boven mijn fluit gebogen staan. Het stelde mij gerust, hij kwam in goede handen.

Gisteren is er gebeld van het laboratorium en het gaat heel slecht met hem. De man in de witte jas had even zijn mondkapje afgedaan en sprak mij vriendelijk en begripvol toe. Hij was bereid zijn uiterste best te doen om voor een hoog bedrag er nog wat van te maken, maar perfect zou het nooit worden. Er viel een stilte tussen hem en mij. Ik vroeg aarzelend naar de reden van het hoge bedrag en de man hield in het Hebreeuws ruggespraak met een medewerker, die hem hielp een Engelse zin te formuleren. Ik vatte moed, stemde in met het hoge bedrag, maar stelde een eis: *'Ik wil hem beslist voor de feestdagen terug.'* - *'Maar natuurlijk,'* zei de man, *'u wilt optreden.'* Ik sprak hem niet tegen en keek naar het cursusboek dat dichtgeslagen op een tafeltje lag.

Wat er gebeurd is, dat hij zo malheur heeft? Ik snap het echt niet. Is ie een keer gevallen? Kon hij de lage temperaturen in het vrachtruim van het vliegtuig niet aan? Waren er trillingen die hem verontrusten tot diep in zijn wezenlijke zelf? Het zal altijd een bitter raadsel blijven, want wij weten niet wat er door een fluit heen gaat.

ARABISCHE CHRISTENEN

Wordt in de Nederlandse media het Midden Oosten conflict vooral ingekleurd door de tegenstelling jodendom – islam? Hier besef je al snel, dat ieder land in deze streek een veelkleurige en multireligieuze bevolking heeft, waarin ook altijd christenen een rol spelen. Bijna alle christenen in Israël zijn Arabieren. Bezoek je hun vieringen, dan stap je in een warm bad van muziek, turbo-preken waar de vonken vanaf spatten en intense gebeden, waarvan je geen woord verstaat, behalve dat ene, intiem gefluisterde of krachtig geroepen woord Allah!

De priester in Shfar'am zegent een kind dat voor het eerst in de kerk komt

Wij bezochten de baptisten in Haifa en de Grieks katholieken in Shfar'am. Ook mocht ik gastheer zijn voor een tweedaagse conferentie van baptisten uit Nazareth, die van ons conferentiecentrum gebruik maakten. In al die contacten valt op, hoe Arabische christenen een dubbele loyaliteit hebben. Aan de ene kant leveren zij hun bijdrage aan het land waarin zij wonen en aan de andere kant verheffen zij hun stem als Arabische Israëliërs, die een vijfde deel van de bevolking vormen, maar toch vaak vrijwel onzichtbaar zijn. Zij delen in het lijden van de Palestijnen, maar stralen de hoop uit dat vergeving en verzoening de eerste stap zullen zijn naar een vreedzame toekomst. Een gesprek met hen voelt aanvankelijk alsof je met iemand van een andere planeet praat, tot je

beseft dat je praat met iemand van deze planeet!

OP LEVEN EN DOOD VOOR DE VREDE

Zo'n Arabische christen is Elias Jabboer uit Shfar'am, die al een half leven bezig is om Joden en Arabieren binnen Israël met elkaar in contact te brengen. Wij bezoeken hem thuis en hij heeft alle tijd voor ons. Hij stichtte jaren geleden het House of Hope, maar niet iedereen gelooft in zijn aanpak. Relschoppers probeerden een keer zijn huis in brand te steken. Hij blijft er nuchter onder, maar vertelt wel hoeveel energie het kost om door te zetten. Een jaar terug kwamen er bij Haifa veertig mensen om in een bosbrand. Onder hen waren Arabieren en Joden. Jabboer werd gevraagd bij de rouwplechtigheid te spreken, maar hij weigerde: *'In de dood zijn alle mensen aan elkaar gelijk. Ik wil wel eens komen spreken, maar dan over levende Joden en levende Arabieren en dan zullen wij het ook over gelijkheid hebben.'* Of wij zijn reactie wijs vinden, is niet aan de orde, want wij zijn hier te gast, maar één ding is duidelijk: aan vrede werken, is geen karwei voor watjes.

MAZRA'A, HET VERGETEN DORP

Ik fiets⁵ nu een paar maanden langs allerlei wegen in de omgeving van Nes Ammim. Je leert in het landschap bepaalde dingen te herkennen. Het meest opmerkelijk zijn de lage heuvels waaruit wat puin omhoog steekt, soms is er een half gebouw over, een minaret, een kerktoren, een stukje begraafplaats en bijna altijd een haag van ruwe cactussen. Langs de hele kuststreek zijn zulke heuvels te vinden. Het zijn de resten van Arabische dorpjes, die na de stichting van de staat Israël zijn ondergeploegd.

Jongeren in gesprek in het conferentiecentrum van Nes Ammim (organisatie Givat Haviva)

Mazra'a, het buurdorp van Nes Ammim, is een uitzondering. Vanuit Nes Ammim bouwen wij aan een contact met de school van het dorp. Elke twee weken ontmoeten een handvol vrijwilligers en een schoolklas uit Mazra'a elkaar. Wij wisselen ervaringen uit en

⁵ Een Trek uit de 4-serie (maar zonder roestvrij staal eraan) gekocht voor 2000 NIS. Na zo'n 1000 km heb ik 4 lekke banden gehad en zijn de remblokken al voor meer dan de helft weggesleten.

zij oefenen ondertussen hun Engels. Tijdens ons laatste bezoek hoorden wij over hun geschiedenis. De inwoners van Mazra'a vluchtten in 1948 naar Libanon en lieten het dorp vrijwel onbewoond achter. Zwervende vluchtelingen uit twaalf andere dorpjes zochten een schuilplaats in het dorp. Toen de oorlog voorbij was, kwamen de oorspronkelijke bewoners niet terug en bleven de vluchtelingen in de huizen die zij gevonden hadden. Bijna niemand in het dorp is dus een 'oorspronkelijke' bewoner.

Ik sprak met iemand die met zijn vader achterbleef, terwijl zijn moeder met de andere kinderen in Libanon terecht kwam. Het gezin kwam nooit meer bij elkaar. Toch is er geen bitter woord in zijn verhaal en hij toont geen enkele haat. Is hij een uitzondering? Misschien, maar zijn houding stemt hoe dan ook hoopvol. Het zijn de kwetsbare stappen die grote veranderingen kunnen bewerken. Ons christelijk geloof heeft dat als basis, of niet?

WIJSHEID GEWENST

De Kus (Omri Blom) overspant de ingang van een straat in de Duitse wijk in Haifa

Met de kerstdagen wensen wij elkaar altijd het goede: vrede en dat soort dingen; een wens kost niks. Wij hier in Nes Ammim zijn al blij als er ergens een begin van dialoog is. Vorige week mocht ik gastheer zijn bij een conferentie van Givat Haviva⁶ en in onze grote zaal⁷ zaten veertig Joods Israëlische jongeren en veertig Arabisch Israëlische jongeren, keurig aan weerszijden van het gangpad. Als onpartijdig gastheer uit Europa was aan mij de eer om hun tweedaagse conferentie te openen met een korte toespraak. Ik vertelde wat over Nes Ammim en hoe geschiedenis van het dorp samenhangt met de wereldgeschiedenis en sloot toen af met woorden over dialoog.

We really believe in DIALOGUE.
What is dialogue?
Dialogue is a power ...
stronger than politics.
Dialogue is a power ...
stronger than muscles.
Dialogue is most and for all
the power of listening.
We believe in that power of listening.

To listen to each other is not always easy.
But you know that the word Nes in Nes Ammim, not only means sign.
It also means MIRACLE.
So, for this day and for the rest of your life,
I wish you the Miracle Of Listening.

Toda Raba
Shukran

Tjitte Dijkstra
Nes Ammim paviljoen 29
D.N. Western Galilee 22801
ISRAEL

---

⁶ www.givathaviva.nl

⁷ De ruimte kun je zien als je op mijn site het filmpje *Fiddler in the hops* laat spelen.